

Sygn. akt V CSK 500/18

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z wniosku S. T.

przy uczestnictwie J. T.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 lipca 2020 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w J.

z dnia 5 czerwca 2018 r., sygn. akt II Ca [...],

uchyła zaskarżone postanowienie w punkcie II (drugim) odnośnie zasądzonej kwoty 3.585.407,98 zł (trzy miliony pięćset osiemdziesiąt pięć tysięcy czterysta siedem złotych 98/100) w punkcie IV (czwartym) w części oddalającej apelację uczestnika co do tej kwoty oraz w punkcie V (piątym) i w tym zakresie przekazuje sprawę do Sądu Okręgowego w J. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w J. postanowieniem z dnia 5 czerwca 2018 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 17 maja 2018 w punkcie IV (czwartym) jedynie przez obniżenie zasądzonej w nim kwoty tytułem spłaty udziału w pożytkach przedsiębiorstwa Usługowo-Produkcyjno-Handlowego „T.” w Z. do wysokości 3606407,98 zł, a dalej idącą apelację uczestnika oddalił.

Sąd ustalił, że wnioskodawczyni S. T. i uczestnik J. T. w dniu 9 lutego 1980 r. zawarli związek małżeński. Małżeńska wspólność ustawowa została zniesiona wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 4 czerwca 2003 r. z dniem 1 stycznia 2003 r. Wyrokiem Sądu Okręgowego w J. z dnia 19 lutego 2004 r. małżeństwo stron zostało rozwiązane przez rozwód bez orzekania o winie.

W skład majątku wspólnego wchodziło m.in. Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjno-Handlowe „T.” (dalej PUPH „T.”), świadczące usługi w zakresie telewizji kablowej oraz sieci Internet. Przedsiębiorstwo to dobrze prosperowało i miało bardzo dobre perspektywy rozwoju.

W dniu 12 lutego 2004 r. uczestnik jako jedyny wspólnik założył spółkę z o.o. „T.”. Następnie w dniu 1 sierpnia 2004 r. jako przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjno-Handlowe „T.”, a zarazem wydzierżawiający zawarł z „T.” spółką z o.o. umowę dzierżawy urządzeń telewizji kablowej służących do rozprowadzania i rozpowszechniania sygnału radiowo - telewizyjnego. Czynn z tytułu dzierżawy ustalono na 15000 zł. W tym samym dniu została też podpisana umowa dzierżawy środków trwałych i wyposażenia pomiędzy J. T. jako przedsiębiorcą, a jednocześnie wydzierżawiającym i spółką z o.o. „T.”. Czynn z tytułu dzierżawy ustalono na 12.000 zł.

Decyzją Burmistrza K. z dnia 25 listopada 2004 r. wykreślono z ewidencji działalności gospodarczej z dniem 19 listopada 2004 r. działalność gospodarczą prowadzoną przez uczestnika J. T.

Wyrokiem z dnia 2 marca 2007 r. Sąd Rejonowy w K. ustalił, że pierwsza z umów zawartych w dniu 1 sierpnia jest nieważna, a wyrokiem z dnia 24 października 2008 r., że druga. Podstawą ustalenia nieważności obu umów było ich zawarcie bez zgody wnioskodawczynie.

Odnosnie do rozliczenia między uczestnikami pożytków pobranych przez uczestnika z PUPH „T.” za okres po dniu 19 listopada 2004 r. do dnia wydania postanowienia przez Sąd pierwszej instancji, to Sąd Okręgowy stwierdził, że skoro majątek przedsiębiorstwa PUPH „T.” został przeniesiony w całości do spółki „T.”, to uprawnione jest stanowisko, że uczestnik prowadził dalszą działalność gospodarczą zmieniając jedynie jej formę prawną. Zasadne przeto jest żądanie wnioskodawczynie zasądzenia połowy pożytków, jakie zostałyby osiągnięte przez spółkę „T.” także w tym okresie.

Wartość pożytków za okres od ustania wspólności do daty podziału Sąd ustalił na podstawie opinii biegłego P. K., który na bazie danych zawartych w deklaracjach PIT za okres 2000 - 2002 stwierdził, że po początkowym okresie zwiększonych kosztów uzyskania przychodów w ostatnim roku koszty te były niższe, zaś wzrost dochodu między rokiem 2001 i 2002 wyniósł 8,34%. Na tej podstawie biegły przyjął, że w następnych latach stopa zysku wzrastałaby co najmniej o ten wskaźnik biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności związane z profilem prowadzonej działalności gospodarczej przed ustaniem wspólności ustawowej małżeńskiej.

Sąd uznał, że biegły obliczył realne dochody przedsiębiorstwa PUPH „T.” w okresie od ustania wspólności ustawowej do dnia 19 listopada 2004 r. oraz po tej dacie przyjmując, że działalność gospodarcza nie została przez uczestnika wykreślona i dalej była prowadzona w innej formie prawnej.

Skarga kasacyjna uczestnika postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego w części oddalającej apelację - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 686 k.p.c. w zw. z art. 207 k.c., art. 227 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c., i zmierza do uchylenia tego postanowienia w zaskarżonym zakresie oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna kwestionuje rozstrzygnięcie o roszczeniu wnioskodawcy zwanym z korzystaniem przez uczestnika z przedsiębiorstwa PUPH „T.” ponad jego udział we współwłasności. Istota zarzutów sprowadza się do twierdzenia, że rozliczeniu między stronami podlegać powinny jedynie realnie pobrane z PUPH „T.” (rzeczy wspólnej) pożytki (art. 686 k.p.c. w zw. z art. 207 k.c.) w okresie od ustania wspólności ustawowej małżeńskiej do dnia 19 listopada 2004 r., i to na podstawie stosownej dokumentacji, jak chociażby rocznych zeznaniach podatkowych, a nie, jak to uczynił Sąd Okręgowy, w oparciu o kalkulacyjne wyliczenie dokonane przez biegłego.

Ponadto, że Sąd Okręgowy rozliczając pożytki za okres późniejszy do dnia podziału błędnie przyjął, jakby działalność gospodarcza nie została przez uczestnika wykreślona i dalej była prowadzona w innej formie.

W orzecznictwie oraz literaturze wskazuje się jako środek osiągnięcia równowagi majątkowej naruszonej wskutek używania rzeczy wspólnej ponad udział we współwłasności następujące instytucje: roszczenie deliktowe, roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, roszczenie z art. 206–207 k.c. oraz roszczenie uzupełniające (art. 224–225 k.c.). Podług dominującego stanowiska Sądu Najwyższego, podzielanego przez skład orzekający w sprawie, podstawę prawną roszczenia o wynagrodzenie za używanie rzeczy ponad udział stanowią przepisy art. 224–225 k.c. (por. uchwałę SN z 13 marca 2008 r., III CZP 3/08, OSNC 2009, nr 4, poz. 53; wyrok SN z 23 czerwca 2010 r., II CSK 32/10, OSNC-ZD 2011, nr B, poz. 27; wyrok SN z 22 października 2010 r., III CSK 331/09, nie publ.; postanowienie SN z 15 kwietnia 2011 r., III CSK 191/10 OSNC-ZD 2012, nr B, poz. 30).

Odnosnie do zarzutów skarżącego dotyczących rozstrzygnięcia o pobranych pożytkach z PUPH „T.” w okresie od ustania wspólności ustawowej małżeńskiej do dnia 19 listopada 2004 r., to rację ma skarżący o tyle, o ile twierdzi, że rozliczeniu podlegają jedynie pożytki rzeczywiste (realnie uzyskane) z rzeczy wspólnej. Takie też stanowisko, wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącego, legło u podłoża tego rozstrzygnięcia. Sąd na podstawie dowodu z opinii biegłego P. K. ustalił pobrane pożytki, a nie możliwe do uzyskania (podług użytego w skardze określenia:

„hipotetyczne”). Skarżący bowiem po ustaniu wspólności majątkowej prowadził przedsiębiorstwo „T.” do dnia 19 listopada 2004 r., i w tym okresie uzyskiwał przychody, które Sąd ustalił na określoną kwotę. Tego ustalenia, jak dotąd, skarżący nie podważył posiadaną dokumentacją finansowo – księgową przedsiębiorstwa „T.”.

Co się zaś tyczy rozstrzygnięcia o pożytkach pobranych przez skarżącego w okresie po dniu 19 listopada 2004 r., to niepodobna podzielić stanowiska Sądu, kluczowego dla tego rozstrzygnięcia, że skarżący prowadził działalność gospodarczą zmieniając jedynie jej formę prawną, skoro w ówczesnym stanie prawnym nie było możliwe przekształcenie jednoosobowej działalności gospodarczej w spółkę kapitałową. Brak bowiem podstaw do przyjęcia, wbrew założeniu Sądu, że za tym stanowiskiem przemawia bezskuteczne ustanowienie stosunku prawnego obligacyjnego, tj. oddanie przedsiębiorstwa „T.” w dzierżawę spółce z o.o. „T.”. Zatem oparte na tym stanowisku rozstrzygnięcie nie mogło się ostać.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

jw